

Útaf þessu skal yður til vitundar gefið sjálfum yður til leiðbeiningar, og til þess að þér kunngjörðið það og gjörðið ráðstafanir þær, sem þörf er á, að af stjórnarráðsins hálfu er ekkert því til fyrirstöðu, að beiðandanum sé veitt leyfi það, er hann sækir um, til að verzla með kaupmanna varning.

1866.

17. janúar.

8. Tilskipun um vinnuhjú á Íslandi.

26. janúar.

Vér Kristján hinn Níundi o. s. frv. Gjörum kunnugt: Eptir að Vér höfum meðtekið þegnlegt álitsskjal Vors trúa alþingis um frumvarp, sem fyrir það hefir verið lagt til tilskipunar um vinnuhjú á Íslandi, bjóðum Vér og skipum fyrir á þessa leið.

1. grein.

Hver maður, sem er fullra 16 ára að aldri, má að lögum ráða sig hjú, þó með ráði og vilja sóknarprests síns, sé hann ófermdur. Vistarráðum þeirra, sem yngri eru en 16 ára, ráða foreldrar eður aðrir forráðamenn.

2. grein.

Engin vistarráð skulu vera bindandi fyrir lengri tíma en 12 mánuði í senn; en gild skulu vistarráð, þótt skemur sé um samið, þó því að eins, að þau standi til næsta hjúaskildaga á eptir.

3. grein.

Heimilt skal hjúi, eins og verið hefir, að vista sig hjá tveim eður fleirum, til helminga, þriðjunga o. s. frv.

4. grein.

Hinn almenni skildagi vinnuhjúa skal framvegis vera á ári hverju 14. dag maímánaðar. Samt skal í hærðum þeim, þar sem hjúaskildagi nú er haldinn á öðrum tíma árs, fara eptir venju þeirri, sem verið hefir, nema berlega hafi verið tekið fram, þegar vistarráðin gjörðust, að skildaginn skuli vera annar.

5. grein.

Ef hjú ræður sig hjá öðrum manni fyrir jól, þá skulu þau vistarráð ógild, nema húsbóndi eður hjú hafi látið hitt vita, að það eigi vili endurnýja vistarráðin fyrir næsta ár.

1866. Ef maður ræður vísitandi annars hjú, þá verður hann um 26. janúar. það sekur um 5—10 rd.

6. grein.

Húsbóndi skal, nema öðruvísi sé um samið, láta sækja vistráðið hjú sitt í ákveðinn tíma og farangur þess, er ekki nemi meiru en klyfjum á einn hest; og skal húsbóndi annast þann flutning á sinn kostnað, og ekki láta það rýra umsamið kaup.

Ef húsbóndi vitjar ekki hjúsins á réttum tíma, skal hann annast um að koma því fyrst um sinn fyrir á öðrum stað, og greiða því, auk umsamins kaups, allan þann kostnað, sem dvöl þess annarstaðar hefir í för með sér; en hjúi skal skylt að vinna húsbónda allt það gagn, sem það getur, á þeim stað, sem það dvelur á um stundarsakir. Vitji húsbóndi ekki hjúsins fyrir þingmárumessu, er hjúið ekki lengur bundið við vistar-ráðin, og varðar það húsbónda eptir 11. grein. Hið sama er og, ef hjúið flytur sig sjálft á hann og hann ekki vill veita því viðtöku án löglegra orsaka, og skal hann þá að auki greiða því sanngjarnan ferðakostnað fram og tilbaka.

7. grein.

Húsbóndi getur neitað að vitja hjús, er hann hefir ráðið í vist til sín, eður að veita því móttöku, af þessum ástæðum:

1. Ef hjúið, eptir að það var ráðið í vistina, hefir drýgt einhvern glæp, sem að almennings áliti er svívirðilegur.
2. Ef hjúið, um það leyti sem það á að fara í vistina, hefir einhvern næman eður viðbjóðslegan sjúkdóm, eður þau veikindi eður líkamamein, að vissa sé fyrir því, að það verði ófært til vinnu allt fram að þingmárumessu eður lengur.
3. Ef hjúið kann ekki til þeirra verka, sem áskilið var að það skyldi kunna, þá er það var ráðið í vistina, og sem það þá þóttist kunna til, eður ef það hefir einhverja ókosti, er það þá neitaði að hafa.
4. Ef hjúið hefir tælt húsbóndann á sér með fölsuðum vitnisburðum, þá er hann ræði það til sín.

8. grein.

Hverju hjúi er skylt að fara þegar í vistina er húsbóndi

1866.

26. janúar.

vitjar þess; ef húsbóndi fyrst um sinn fær því annan samastað (smbr. 6. gr.), þá er því og skylt að fara þangað. Ef hjúíð færist undan þessu án lögmætra orsaka, þá er húsbóndinn eigi lengur bundinn við vistarráðin, og varðar það hjúinu eptir 12. grein. Hið sama er og, ef svo hefir verið um samið, að hjúíð skuli flytja sig sjálft í vistina og það að nauðsynjalausu dregur ferð sína viku lengur.

Nú getur hjúíð eigi farið í vistina þegar húsbóndi vitjar þess, og er því eigi sjálfu um það að kenna, þá er húsbónda eigi skylt að vitja þess aptur, heldur skal hjúíð sjálft kosta ferð sína í vistina og leggja af stað jafnskjótt og það getur; en dragi það að nauðsynjalausu ferð sína viku lengur, varðar það því eptir 12. grein.

9. grein.

Nú flytur húsbóndinn eptir að vistarráðin eru gjörð, en áður en vistartíminn byrjar, þrjár þingmannaleiðir á landi eða fimm vikur sjóar burtu frá þeim bústað hans, þar sem hjúíð átti að fara í vist, þá er því eigi skylt að fara í vistina. Ef húsbóndi flytur af landi burt, skal hann að auki greiða hjúinu kaup og matarverð fyrir vistartíma þann, er um var samið, nema því að eins, að hann útvegi því aðra vist jafngóða.

10. grein.

Ef húsbóndi á ólöglegan hátt heldur hjúi kyrru í vist hjá sèr eptir skildaga, þá skal hann, ef önnur lög ekki ákveða meiri hegning, eptir því, sem málið er lagað, sektast um 2 til 25 ríkisdali og gjalda skadabætur fyrir það tjón, sem af þessu hlýzt. Varni hann hjúinu að komast í tækan tíma í aðra vist, er það hefir ráðið sig í, og hjúíð fyrir þá sök missir af vistinni, þá greiði hann hjúinu allt það kaup, er því var heitið í þeirri vist, er það átti að fara í, og þar að auki matarverð fyrir vistartíma þann, sem um var samið.

11. grein.

Ef húsbóndi riptar vistarráðum án lögmætra orsaka, þá skal hann gjalda hjúi kaup og matarverð fyrir vistartíma þann, sem um var samið. Matarverð karlmanns skal vera eitt hundr-

1866.
26. janúar.

að á landsvísu fyrir hverja 12 mánuði, en kvennmanns þriðjungi minna.

12. grein.

Ef hjú riptar vistarráðum án lögmætra orsaka, þá skal það greiða húsbónda slíkt, sem hann hefði átt að gjalda því í kaup fyrir vistartíma þann, er um var samið.

13. grein.

Eigi má húsbóndi með neinum samningi afsala öðrum vistarráð yfir hjúi sínu, nema það samþykki. Nú deyr húsbóndinn, og skal þá vistarráðunum áfram haldið með ekkju hans eður búi, ef búnaður stendur; en ef búi er brugðið, skal búi skylt að útvega hjúi aðra vist jafugóða, því að kostnaðarlausu, en ella gjalda því sem fyrir vistarrof (11. gr. smbr. 30. gr.).

14. grein.

Húsbóndi skal veita hjúi sínu viðunanlegt og nægilegt fæði, svo og láta veita því næga þjónustu og leggja því til venjulegan rúmfatnað, skæðaskinn og annað, eptir því sem venja er til í hverri sveit hjúum að veita auk kaups.

15. grein.

Hve mikið hjúið skuli hafa í kaup, í hverju og hvenær það skuli goldið, skal komið undir því, er húsbóndinn og hjúið hafa orðið ásátt um. Nú hefir ekki verið ákveðið um upphæð kaupsins og skal hjúið hafa svo mikið í kaup, sem þar er sveitarvenja að gjalda hjúum á því reki.

Geti hjú sökum klæðleysis eigi gengið að allri vinnu, hefir húsbóndi heimting á, að það taki nægileg fót upp í kaup sitt, þótt hjúið hafi áskilið sér það í öðrum eyri, og skal það koma jafnt niður á alla aura ef kaupið er áskilið í ýmsum ákveðnum aukum.

Rétt goldnir eru hjúi í kaup peningar og allir aðrir aurar þeir, er gjaldgengir eru í kaup eptir sveitarvenju, hafi ekki verið ákveðið milli húsbónda og þess, í hverju greiða skuli kaupið; og skal, þegar lagðir skulu peningar í hundruð, virða þá eptir verðlagsskrár meðalverði.

1866.

26. janúar.

Hafi ekki verið öðruvísi um samið, skal eindagi kaupgjalds-
ins vera undir eins og vistaríminn er á enda.

16. grein.

Hjúið skal vera háð þeirri stjórn og reglu, er húsbóndinn
setur á heimilinu, eður sá, sem fyrir hans hönd á yfir því að
segja, og vera honum auðsveipið; það skal af ítrasta megni
stunda gagn húsbónda síns, og ganga til allra verka, er því
eru skipuð, nema einhver sérstakur óvanalegur háski fylgi þeim,
og leysa þau af hendi eptir fremstu kröptum.

Nú er hjú ráðið til ákveðinna starfa, og skal því þó skylt
að ganga að öllum heimilisverkum og öðrum störfum, sem eru
samboðin stöðu þess, þegar þörf krefur og ekki er öðrum á
að skipa.

17. grein.

Eigi má hjú án samþykkis húsbónda fá annan til að gegna
verkum sínum.

18. grein.

Hjú skal bæta húsbónda sínum hvert það tjón eður skemmdir,
er það veldur honum vísvitandi eður af skeytingarleysi, eður af
því, að það eigi kann til þeirra verka, er það læzt kunna, er
það ræðst í vistina, og eins hvert annað tjón eður skemmdir,
er húsbóndi bíður fyrir óhlýðni þess; svo á hjú og að greiða
húsbónda skaðabætur fyrir vinnutjón það, er hann bíður, fyrir
það að hjú er sett undir lagaákæru sökum glæpa, er það fremur.
Skal húsbónda heimilt að halda jafnmiklu eptir af kaupinu, sem
skaðabótunum nemur.

19. grein.

Fyrir óhlýðni, þrjózku, móthróa eður illyrði við húsbændur
sína eður þann, sem fyrir þeirra hönd á yfir því að segja, skal
hjúið sektast um 1—20 rd.; en seti það sig upp á móti þeim
eður áreiti þá í verkum, þá sektist það um 5—50 rd., nema
svo sé að það hafi unnið til meiri hegningar eptir öðrum lögum.

20. grein.

Hjú eru undir húsaga þangaðtil þau eru orðin 16 ára. Sé
húsaga beitt við slík hjú fyrir yfirsjónir þær, sem nefndar eru í
19. grein, fellur burt hegning sú, sem þar er ákveðin.

1866.

26. janúar.

Nú sýkist hjú eður slasast, og er um að kenna ótilhlýðilegri breytni sjálfs þess, þá skal það sjálft kosta lækninguna og endurgjalda húsbónda fæði og hjúkrun meðan það var sjúkt, og eigi á það heimting á kaupum fyrir þann tíma, sem það er frá verkum.

22. grein.

Ef hjú slasast eður veikist, og er um að kenna ótilhlýðilegri breytni húsbónda, hvort heldur af því, að hann hefir skipað hjúinu þau verk, er hann mátti sjá að því voru um megn, eður og óvanalegan starfa þann, er einhverjum sèrstaklegum háska er bundinn, eður af hverri annari orsök, er húsbónda verður gefið sök á, þá skal hann kosta lækning hjúsins, og greiða því skaðabætur fyrir verkatjón þess, ef nokkurt verður, eptir að það er frá honum farið. Eptir atvikum skal húsbóndi þar að auki sæta sektum frá 2—50 rd., nema hann hafi bakað sèr þyngri hegning eptir öðrum lögum.

23. grein.

Nú veikist hjú eður slasast af öðrum atvikum, en nú voru talin (21. og 22. gr.), og skal það þá sjálft greiða þann kostnað, er leiðir af lækning þess og sèrstaklegri aðhjúkrun, en húsbónda skal skylt að fæða það án endurgjalds. Sè legan ekki hálfum mánuði lengri um slátt eður um vertíð, eður mánuði lengri um aðra árstíma, þá skal hjúð einskis í missa af kaupum sínu; en fatlist hjú lengur frá verkum en nú var sagt, missir það kaup um þann tíma, sem það er lengur veikt. Deyi hjúð, hafa erfingjar þess eigi heimting á kaupum eptir það fyrir lengri tíma, en það var búið að vinna fyrir kaupum, áður en það varð ófært til verka.

24. grein.

Samningur milli húsbónda og hjús um, að vistinni skuli lokið undir eins og hjúð verði sjúkt, er ekki skuldbindandi fyrir hjúð; og fari sjúkt hjú úr vist, annaðhvort af því vistar-ráðin hafa verið bundin slíkum skilmála, eður af því svo hefir verið um samið eptir að það varð veikt, þá losast hann eigi heldur gagnvart þeirri sveit eður þeim mönnum, er hjúð kann

að verða til þyngsla, frá skyldum sínum við það eptir þessari tilskipun.

1866.

26. janúar.

25. grein.

Leggist hjú sjúkt, má eigi flytja það burt enda þótt vistartíminn sé á enda, nema læknir eður sóknarprestur eður tveir aðrir skilríkir menn lýsi yfir því álitu, að hjúinu sé ekkert mein þar af búið, nè öðrum, ef sýkin er sóttæm. Nú flytur húsbóndi samt hjúið burt, þá skal hann sæta sektum eptir 22. grein, eður og þyngri hegning eptir öðrum lögum, og standast að auki allan kostnað af hjúkrun og lækning sjúklingsins.

26. grein.

Þegar hjú, sem veikist eður slasast í vistarverunni, á eptir tilskipan þessari sjálft að greiða lækningarkostnað fyrir sérstaka hjúkrun þess, en hefir eigi efni á því, skal þann kostnað endurgjalda húsbóndanum ef hann krefst þess, af sveitarsjóðnum þar sem hjúið er í vist, er aptur skal fá það endurgoldið af framfærsluhrepp hjúsins.

Deyi hjú í vist, skal húsbóndi annast greptrun þess ef erfingjar eigi gjöra það, en fá aptur kostnaðinn endurgoldinn af eigum hjúsins, og að því, er þær eigi hrökkva til, af sveitarsjóðnum, samkvæmt því, sem nú var sagt.

27. grein.

Húsbóndi má þegar reka hjú úr vist fyrir þær sakir, er nú skal greina:

1. Ef hjúið leggur hönd á húsbóndann eður vandamenn hans á heimilinu, eður aðra, sem fyrir hans hönd eiga yfir því að segja, eður meiðir þá með illyrdum.
2. Ef hjúið sýnir húsbóndanum freka og viðvarandi þrjózku, eður stöðugt skeytingarleysi eður ótrúmennsku í því, sem það á að gjöra.
3. Ef hjúið tælir börn eður vandamenn húsbónda á heimilinu til illverka eður ósiðsemi, eður ef börnum á heimilinu er bersýnileg hætta búin af illri meðferð þess eður skeytingarleysi.
4. Ef hjúið af varmennsku skemmir eigur húsbóndans, eður misþýrmir skepnum þeim, er hann á eður hefir undir hendi.

1866.

26. janúar.

5. Ef hjúið sýnir af sér fjarska mikið eður ítrekað skeytingarleysi með ljós, eld eður annan voða, er skaði getur hlotizt af á heimilinu.
6. Ef hjúið er aptur og aptur svo drukkið, þrátt fyrir áminningar húsbóndans, að það geti ekki gengið til allra verka.
7. Ef hjúið með illlyndi eður rógi raskar friði og reglu á heimilinu, og lætur eigi af því þrátt fyrir ítrekaðar áminningar húsbóndans.
8. Ef hjúið drýgir einhvern þann glæp, sem að almennings áliti er svívirðilegur.
9. Ef hjúið er haldið næmri eður viðbjóðslegri veiki, þegar það á að fara í vistina, eður fær slíka veiki í vistinni sökum ósiðsamlegs lífennis.
10. Ef hjúið hefir tælt húsbóndann með fölsuðum vitnisburðum, þá er hann ræði það til sín.
11. Ef hjúið eigi kann til þeirra verka, er áskilið var að það skyldi kunna og það sjálft læzt kunna, er það ræðst í vistina, eður það hefir nokkra þá ókosti, sem það þá neitaði að hafa.

28. grein.

Þegar hjú er rekið burt úr vist af einhverjum þeim ástæðum, sem tilgreindar eru í 27. grein, eður það hleypur burt úr vistinni án löglegra orsaka, skal það greiða húsbónda slíkt, sem hann átti að greiða því í kaup fyrir vistartíma þann, er um var samið; þó skal þar frá dregið það, sem því ber í kaup eptir tiltölu rættri fyrir þann tíma, sem það hefir verið í vistinni. Auk þessa skal hjúið sæta hegning þeirri og skadabótum, er það með broti sínu að öðru leyti kann að hafa bakað sér.

29. grein.

Þá hefir hjú löglegar ástæður til að ganga þegar úr vistinni:

1. Ef húsbóndi misþýmir hjúinu.
2. Ef húsbóndi leitast við að tæla hjúið til illverka eður lauslætis, eður ef aðrir heimilismenn gjöra sig bera að slíku, og húsbóndi ekki veitir hjúinu tilhlýðilega verndun, þótt það beri sig upp undan því við hann.

3. Ef húsbóndi lætur hjúð búa að stadaldri við illa og ónóga fæðu.
4. Ef húsbóndi meiðir freklega mannorð hjúsins, eður ber því á brýn glæpi, sem það er saklaust af.
5. Ef hjúð fær ekki kaup sitt í ákveðinn tíma.
6. Ef lífi eður heilsu hjúsins er hætta búin af veru þess á heimilinu.
7. Ef húsbóndi flytur af landi burt.

1866.

26. janúar.

30. grein.

Ef hjúð fer úr vist fyrir nokkrar þær sakir, sem greindar eru í 29. gr., eður húsbóndi rekur það úr vist án löglegra orsaka, þá á það heimting á kaupi fyrir vistartíma þann, er um er samið, og matarverði 10 álnum, ef það er karlmaður, en þriðjungi minna, ef það er kvennmaður, fyrir hvern mánuð þritug-nættan, sem eptir er vistarverunnar. Auk þessa skal húsbóndi sæta þeirri hegning og skaðabótum, sem hann annars kann að hafa bakað sér með framferði sínu.

31. grein.

Í protabúi húsbónða hefir hjú forgöngurètt til kaups og matarverðs eptir því, sem ákveðið er í laganna 5—14—37, þó ekki fyrir lengri tíma en eitt ár.

32. grein.

Fyrir eins árs kaupi og matarverði, er þó eigi má vera frá eldri tíma en ári því, er var á enda á næsta hjúaskildaga á undan, getur hjúð látið gjöra fjárnám hjá húsbónða, ef hann eigi mótmælir kröfunni.

33. grein.

Fógeti eður hreppstjóri, er fjárnám gjörir fyrir kaupi eður matarverði, er hjú á hjá húsbónða, á eigi heimting á neinni borgun fyrir fjárnámið, nema hún geti fengizt hjá húsbónða eptir að hjúð er búð að fá sína kröfu borgaða að fullu.

34. grein.

Mál, er snerta það efni, sem um er rædt í þessari tilskipun, eiga fyrir lögreglurètt. Brot á móti 25. grein skulu sæta opin-

1866.
26. janúar.

berri ákæru, en að öðru leyti skal fara með öll mál, er rísa út af tilskipun þessari, einsog lögreglumál einstakra manna.

Eptir þessu eiga allir hlutadeigendur sér þegnlega að hegða.

Gefið í Vorum konunglega aðsetursstað, Kaupmannahöfn

26. dag janúarmánaðar 1866.

Árið 1861 var lagt fyrir alþingi frumvarp til tilskipunar um vinnuhjú á Íslandi¹, og var það byggt á frumvarpi til íslenzkra hjúalaga, er nefnd sú hafði samið, er skipuð var í Reykjavík 1855. Í álitsskjali² sínu um málið fór þingið fram á, að frumvarpi stjórnarinnar yrði breytt eptir frumvarpi, er þingið sendi með álit sínu, og voru í því gjörðar töluverðar breytingar á ymsum köflum í stjórnarfrumvarpinu. Var því næst samið nýtt frumvarp³ til hjúalaga og lagt fyrir alþingi árið 1863; hafði stjórnin í því fallið á mörg af þeim atriðum, þar sem frumvarp alþingis var frábrugðið hinu fyrra frumvarpi stjórnarinnar, en aptur voru sumar uppástungur alþingis svo lagaðar, að stjórninni fannst hún ekki geta tekið þær til greina. Í álitsskjali⁴ sínu um þetta hið nýja frumvarp stjórnarinnar fór þingið fram á, að hjúalagafrumvarp, er það hafði samið og fylgði álitsskjalinu, væri gjört að lögum. En með því að þetta frumvarp alþingis í öllum aðalatriðum ekki var annað en ítrekun frumvarps þess, sem það hafði samið 1861, og sem stjórnin hafði ítarlega sagt álit sitt um og að nokkru leyti hrakið í ástæðunum fyrir frumvarpi sínu 1863, og með því að það þókti ísjárvert að fallast á breytingar þær, sem þingið hafði gjört á sumum af aðalatriðum stjórnarfrumvarpsins, einkum á 1. og 2. gr., 7.—11. gr. og 19. gr., úrskurðaði konungur 9 dag júní-mán. 1865, samkvæmt þegnlegum uppástungum dómsmálastjórnarinnar, að frumvarp það til tilskipunar um vinnuhjú á Íslandi, sem lagt hafði verið fyrir alþingi 1863, skyldi enn á ný borið

¹) Smbr. Tíðindi frá alþingi 1861, A. viðbætir 3.—26. bls.

²) Smbr. Tíðindi frá alþingi 1861, 1765.—1792. bls.

³) Smbr. Tíðindi frá alþingi 1863, I, 5.—26. bls.

⁴) Smbr. Tíðindi frá alþingi 1863, I, 491.—520. bls.

1866.

26. janúar.

undir álit þingsins á fundi þeim, er þá var fyrir hendi, og skyldi skýrt frá í bréfi til konungsfulltrúa, er hann gæti lagt fyrir þingið, hverjar af uppástungum alþingis stjórnin kynni að fallast á, og hverjum hún yrði eindregið að vera móttæð.

Samkvæmt þessu lagði konungsfulltrúi stjórnarfrumvarpið frá 1863 fyrir alþingi það, er haldið var 1865, og gjörði því kunnugt bréf dómsmálastjórnarinnar¹ um málið. Þingið ræddi síðan málið á lögskipaðan hátt og sendi stjórninni þegnlegt álitsskjal² um það, var í því bedið um, að frumvarpið með breytingum, sem vikið var á í álitsskjalinu, væri gjört að lögum. Álitsskjalið bar með sér, að þingið hélt fast við þær af hinum fyrri uppástungum sínum, sem dómsmálastjórnin hafði látið í ljósi, að hún mundi fallast á, en að það á hinn bóginn hafði sleppt uppástungum þeim, sem gjörðar voru í 7.—9. gr. og 11.—13. gr. alþingisfrumvarpsins frá 1863 og breytingaruppástungunni við 19. gr. stjórnarfrumvarpsins, en þær hafði dómsmálastjórnin aftekið að fallast á. Ágreiningsatriðin milli frumvarps stjórnarinnar og þingsins voru því nú ekki orðin önnur en þessi:

- a. 1. grein frumvarpsins, er alþingi stakk uppá að væri þannig orðuð: „Hver maður, sem er fullra 16 ára að aldri, má að lögum ráða sig hjú, þó með ráði og vilja sóknarprests síns, sè hann ófermdur. Vistarráðum þeirra, sem yngri eru en 16 ára, ráða foreldrar eða aðrir forráðamenn“. En í stjórnarfrumvarpinu stendur: „Hver maður, sem er fullra 18 ára að aldri, má að lögum ráða sig hjú. Vistarráðum þeirra, sem yngri eru en 18 ára, ráða foreldrar eður aðrir forráðamenn, en þeir geta veitt þeim, er hlut á að máli, myndugleik til að gjöra það sjálfur“.
- b. 2. grein frumvarpsins. Í stjórnarfrumvarpinu var hún svo látandi: „Það er komið undir samkomulagi, hversu lengi vistarráðin skuli vara; þó skulu engin vistarrád gilda lengur en eitt ár í senn. Nú er enginn vistartími til-

¹) Bréfið er prentað á 181.—186. bls hér að framan.

²) Smbr. Tiðindi frá alþingi 1865, II, 506.—522. bls.

1866.

26. janúar.

tekinn, þá ber svo að álíta, að vistarráðin hafi verið gjörð fyrir eitt ár, þannig að þeim sé lokið á næsta almenna hjúaskildaga á eptir, nema samningurinn hafi verið endurnýjaður". En alþingi stakk uppá, að hún væri orðuð þannig: „Engin vistarrád skulu vera bindandi til lengri tíma en 12 mánaða í senn; en gild skulu vistarráð, þótt skemur sé um samið, þó því að eins, að þau standi til næsta hjúaskildaga á eptir."

c. 5. grein frumvarpsins. Í frumvarpi stjórnarinnar var hún þannig orðuð: „Nú er hjú ráðið í vist árlangt, og hefir hvorki hjúð né húsbóndinn sagt lausri vistinni, þá má hjúð eigi ráða sig í vist hjá öðrum húsbónda fyrir jól. Ef brotið er á móti þessu, þá eru ekki einungis hin nýju vistarrád ógild, heldur skal og sá húsbóndi sekur um 5—10 rd., sem hefir ráðið það til sín, þótt hann vissi, að ekki var enn búið að segja upp frá næsta hjúaskildaga á eptir vistarráðum þess við hinn fyrri húsbónda." Í álitsskjali þingsins er greininni breytt þannig: „Ef hjú ræður sig hjá öðrum manni fyrir jól, þá skulu þau vistarrád ógild, nema húsbóndi eða hjú hafi látið hitt vita, að það eigi vili endurnýja vistarráðin fyrir næsta ár. Ef maður ræður vísitandi annars hjú, þá verður hann um það sekur 5—10 rd."

d. Hin nýja 10. grein. Hún var í álitsskjali þingsins eins og 11. grein í hinu fyrsta frumvarpi stjórnarinnar, nema að þingið stakk uppá, að þessum orðum í enda greinarinnar: „þá greiði hann hjúinu helminginn af kaupum því, er því var heitið í annari vist, er það átti að fara í, og matarverð til fardaga", sé breytt þannig: „þá greiði hann hjúinu allt það kaup, er því var heitið í þeirri vist, er það átti að fara í, og matarverð fyrir vistar tíma þann, sem um var samið."

e. Fyrsti liður í 19. grein stjórnarfrumvarpsins, en hann er svo látandi: „Hjú eru undir húsaga, karlmenn þangað til þeir eru orðnir 18 ára að aldri, og konur þangað til þær eru orðnar 16 ára." Honum hefir alþingi breytt þannig

1866.

26. janúar.

„Hjú eru undir húsaga, þangað til þau eru orðin 16 ára.“ Sem ástæðu fyrir breytingu sinni á 1. grein stjórnarfrumvarpsins ítrekaði þingið að eins það sem það hafði sagt 1861 og 1863, að eptir íslenskum lögum, einkum fátækrareglugjörðinni 8. janúarmán. 1834, 7. gr., opnu bréfi 6. júlímán. 1848 og tilskipun 30. aprilmán. 1824, 3. gr. 1. lið, samkvæmt almenntri og fastri réttarvenju og réttarmeðvitund landsmanna, seú menn bærir að ráða sér sjálfir þegar þeir seú 16 ára, en kom ekki fram með nein önnur rök fyrir þessari skoðun sinni, en þau, sem búið var að hrekja í ástæðunum fyrir frumvarpi því, er lagt var fyrir alþingi 1863, og í bréfi dómsmálastjórnarinnar til konungsfulltrúa, dags. 12. júnímán. 1865. Konungsfulltrúi lagði fastlega á móti því í álitsskjali sínu um málið, að fallið væri á þessa breytingu, með því að hann álitur ástæður alþingis fyrir henni þýðingarlausar. Dómsmálastjórnin var einnig fyrir sitt leyti á því máli, að þar sem alþingi fer því fram, að 18 ára aldurstakmarkið í 1. grein stjórnarfrumvarpsins seú ný ákvörðun, er ekki seú samkvæm nú gildandi lögum, þá seú sú skoðun á engum rökum byggð, því að eptir þeim lögum, er nú gilda á Íslandi, er 18 ára aldurinn aldurstakmark bæði fyrir því, að menn verði bærir að ráða sér sjálfir og eins fyrir því, að menn verði fjár síns ráðandi, þar sem tilskipun 31. desembermán. 1834 beinlínis hefir löggilt á Íslandi 3. bókar 17. kapitula í dönsku lögum, og ákvörðunin í tilskipuninni, er að þessu lýtur, ber með sér, að menni áður höfðu verið í efa um, hvort 3—17 gildi á Íslandi, en tilgangur hennar var að draga af allan efa um það. Þess má einnig geta, að 18 ára aldurinn áður var aldurstakmark fyrir að geta ákveðið um ýmislegt, er snertir mann sjálfan, t. a. m. að geta skorið úr, hvort áfrýja eigi dómi, sem dæmir í líkamlega refsingu, smbr. tilskipun 2. nóvembermán. 1798 og opið bréf 3. júlímán. 1822. En með því að alþingi enn sem fyr með miklum atkvæðafjölda hefir álitð best henta á Íslandi, að leyfa mönnum að ráða sig sjálfa í vist, þegar þeir eru 16 ára, og meira að segja þókt þetta breytingaratriði svo þýðingarmikið, að það til vara hefir beðið um, að málinu verði frestað fyrst um sinn, ef breytingin ekki verði tekin til greina, þá fannst

1866.

26. janúar.

stjórninni ekki vera nægar ástæður til að hafna tillögum alþingis um þetta atriði, og það því síður, sem það í sjálfu sér ekki er svo mikils varðandi. En þó látið hafi verið eptir alþingi í þessu, þá flýtur enganvegin af því, að sú grundvallarregla sé viðurkennd, að menn, sem eru 16 ára gamlir, séu yfirhöfuð að tala bærir að ráða sjálfum sér, heldur verður þessi ákvörðun sérstök undantekning frá þeirri aðalreglu, að 18 ára aldur annars er skilyrði fyrir að ráða sér sjálfur.

Hvað breytinguna á 2. grein stjórnarfrumvarpsins snertir, hefir þingið ítrekað allar þær ástæður, sem til eru færðar í álitsskjali þess 1863, og einkum lagt áherzlu á, að 12 mánaða vistarráðin, sem hin almenna reglan, eigi að styðjast bæði við ómuna réttarvenju og fasta og almenna réttarmeðvitund, og jafnframt við hreina og beina nauðsyn, eptir því sem á stendur á Íslandi. Enn fremur tók þingið fram, að ef 2. grein væri gjörð að lögum, eins og hún er í frumvarpinu, þá mundi verða erfiðara að skera úr, hvort maður hafi áunnið sér framfærslurétt á sveit, með því að eiga þar heima um hinn lögákveðna áratíma samfleytt. Því þegar hinn lögákveðni vistartími er eitt ár, má æfinlega sjá á sóknarmanntali hlutaðeiganda prests, hvar hjúði hafi átt heima; en ef ekkert er ákveðið í lögunum um, hversu langur vistartíminn eigi að vera, þá fáist engin víska fyrir, hvar hjúði hafi átt heimili, af manntalinu, þar sem það að eins er tekið einu sinni á ári. Þó að nú dómsmálastjórninni ekki gæti þótt þessar ástæður alþingis þýðingarmiklar, og hún enn sem fyr hlyti að vera á því máli, að breyting sú, sem þingið stakk uppá, gjörði óeðlilega takmörkun á samningsfrelsi manna, virtist ekki vera nægilegt tilefni til að halda fram ákvörðun frumvarpsins um þetta atriði, sem í sjálfu sér ekki er mjög mikils varðandi, gegn eindregnum mótmælum alþingis.

Það þótti ekki vera ástæða til að neita, að taka breytingar þær til greina, sem til færðar eru í staflíð „e“ og „d“, og breytingin í staflíð „e“ er svo nátengd breytingunni á 1. grein, að þær hljóta að vera samfara.

Að endingu skal þess getið, að orðabreyting sú, sem alþingi hafði gjört í 11. grein fyrsta stjórnarfrumvarpsins (10. gr.

alþingisfrumvarpsins), en hún er sú, að þessum orðum í upphafi greinarinnar: „Ef húsbóndi á ólöglegan hátt heldur hjúi kyrru í vist hjá sér eptir skildaga“ se breytt í: „Ef húsbóndi með lokkunum, hótunum eður á annan ólöglegan hátt heldur hjúi kyrru í vist hjá sér eptir skildaga“, sumpart er óþörf og sumpart getur ollað misskilningi, og að því þókti réttast, að láta greinina halda sér eins orðaða, og verið hafði frá upphafi.

1866.

26. janúar.

9. Reglugjörð um að gjöra verzlunarstaðinn Ísafjörð að kaupstað og um stjórn bæjarmálefna þar¹.

26. janúar.

Vér Kristján hinn Níundi o. s. frv. Gjörum kunnugt: Eptir að Vér höfum meðtekið þegnlegt álitsskjal Vors trúa alþingis um frumvarp, sem fyrir það hefir verið lagt til reglugjörðar um að gjöra Ísafjörð að kaupstað og um stjórn bæjarmálefna þar, bjóðum Vér og skipum fyrir á þessa leið:

1. grein.

Verzlunarstaðurinn Ísafjörður, — þar með talin öll Skutulsfjarðareyri og prestssetrið, sem á eyrinni stendur, — skal hëðan í frá vera bæjarfélag og lögsagnarumdæmi sér, og nefnast kaupstaður.

Bæjarfógetinn og fulltrúar kaupstaðarins skulu í sameining hafa á hendi alla stjórn þeirra bæjarmálefna, sem eigi eru undanskilin með öðrum ákvörðunum, undir tilsjón amtmannsins yfir vesturamtinu og yfirstjórn viðkomandi stjórnarráðs.

Sambandi því, sem verið hefir millum Ísafjarðar verzlunarstaðar og Eyrar hrepps, skal þess vegna hër eptir vera slitið, og skal fê því, er verzlunarstaðurinn og hreppurinn nú eiga í sameining, og hreppsþyngslum öllum skipt til helminga milli bæjarins og hreppsins. Skipti þessi skulu gjörð af sýslumanninum í Ísafjarðar sýslu, öllum bæjarfulltrúunum og jafnmörgum mönnum úr Eyrar hrepp, sem allir búendur í hreppnum, er

¹) Smbr. Tíðindi frá alþingi 1865 II. 86.—98. bls., og 229.—230. bls.